
Tömösközi Ferenc¹

Rekviem egy református gyülekezetért²

Abstract:

“Requiem for a Calvinist Church”

The present study describes the history of the former Reformed congregation of Mohi from its foundation to its demise. It is not only a historical publication, but also a memoir. Despite the fact that the congregation survived the centuries, it was dissolved in the 20th century, not by itself, but by dissolution. The Communist Party of Czechoslovakia decided that the situation and the geological conditions of the area were the best option for a construction of a nuclear power plant. After the plans were approved, the village was liquidated, and its inhabitants were moved to other villages and towns. At the same time, the parish was dissolved also, and the parishioners were moved to other congregations. Today, only the church and the cemetery remain as reminders of the centuries-old parish.

Keywords: Mohi, parish, congregation, diocese, reformation, counter-reformation, foundation, liquidation

Bars vármegye területén református egyházközségek 1592-től a Felsődunamelléki Református Egyházkerülethez, ezen belül néhány gyülekezet a Komjáti-, illetve a gyülekezetek nagy többsége a Barsi egyházmegyéhez tartozott. A Barsi egyházmegye kötelékébe tartozott a Mohi Református Egyházközség is. Azt, hogy mikor alakult, lakosai mikor tették magukévá a református hitelveket, források hiánya miatt nem lehet pontosan meghatározni. Minden bizonnyal, a többi környező gyülekezethez hasonlóan a 17. század első felében keletkezhetett, fennállásról Lampe is megemlékezik.³ Az itt szolgáló

¹ Tömösközi Ferenc: egyháztörténész, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának tudományos munkatársa.

² Ez a tanulmány a MANK nonprofit kft. Szegedi Kis István Kutatói ösztöndíj keretében valósult meg.

³ Friedrich Adolph Lampe, Ember Pál: *Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania*. Utrecht 1728. 566. p.

első lelkésznek Kissalai Jánosnak a fizetését a következőkben határozták meg: *Pénzbeli fizetés fl 9. Buza sallai szapu 25. Buza vetés 3 hold. Böjti vetés 2 hold. A szokott stóla.* Ezt a fizetést kibővítették, a pénzbeli hozzájárulást egy forinttal, az őszi vetést 6 holdra, a tavaszt pedig 4-re emelték.⁴ A gyülekezet legrégebbi kegytárgya is a 17. századból való, mégpedig címeres óntányér, amelyre az 1681-es évszámot vészték.⁵ A gyászévtized évei alatt Mohi szomszédságából, Újbárs lelkészét, Körmendy Györgyöt, a pozsonyi vértörvényszék elé idézték, majd a lévai prédikátorral, Ceglédi Péterrel, és a sárói lelkésszel, Szódói Andrással, a nápolyi gályákra hajtották. Mindezek ellenére Mohiban aránylag nyugalom volt, ami azt jelenti, hogy noha érezhető volt az ellenreformáció, de nem szabadult el olyannyira az indulatok, mint más gyülekezetekben. Az 1701. évben Kiskálnán egyházmegyei gyűlést tartottak, itt elnökkölt a Bátorkesziről elűzött és Szecsén menedéket talált volt komáromi esperes Oroszi István. A gyűlés elején az istentisztelet szolgálatát pedig Mocsai János mohi lévita végezte. Egy, az 1733. március 25-én beterjesztett jegyzőkönyv alapján egy vármegyei rendelet beszüntette az istentiszteleteket az egyházmegye 21 egyházközségben. Mivel a hivatalos felszólításnak nem engedelmeskedtek, ezért június 28-án katonai kíséret mellett, küldöttség jelent meg Mezőkissallóban Kocsi Sámuel esperesnél, akit erőszakkal elvittek a parókiáról, a tanítót pedig elűzték. A református templom kulcsait a plébánosnak adták át.⁶ A Kamocsára menekült esperes így emlékezik vissza ezekre az eseményekre: *Ao. 1733. mens martii. Dies vigesimus quintus, Trestis cum metu repletus, Quod inclytus deputatus Rigidus fuit adventus, Eorum tamen conatus, cohibitus divinitus Templum ut erant agressus, Fuerat sic et regressus.*

Mens junii.

Tristis casus, triste fatum Ecce jam determloatum Per inclitum comitatum, Exmissi sunt deputatum lit vigesimo octavo. Ab ecclesia Kissalló

⁴ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok a barsi ref. esperesség multja s jelenéből. Pápa, 1879. 316. p.

⁵ DREL. 1941-es templom összeírás, barsi ref. egyházmegye, Mohi.

⁶ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 134. p.

*Illuc occupato templo Transeat manente nullo
 Ilac septimana est factum In hoc comitatu actum In religione cultum
 Audivimus prohibitum Sunt duo ferme saecula, Quibus possidemus
 templa Quae modo nobis adempta, Ah tristissima tempora!*⁷

Ezután felsorolja az elfoglalt egyházakat, köztük Mohit is, majd közli az elűzött lelkészek, léviták és tanítók névsorát. 1733-ban elűzték Csatári István prédikátort és az így árván maradt gyülekezetet a csiffári plébános felügyelete alá helyezték. A gyülekezetnek ekkor 510 református, 34 katolikus és 10 evangélikus lakosa volt.⁸ A gyülekezet 1734-ig állt fenn, amikor több Bars megyei gyülekezettel együtt megszűnt és csupán 52 év múlva gyakorolhatták újra szabadon a gyülekezet tagjai református vallásukat. Erről az újraindulásról az anyakönyvek első lapjain tett bejegyzés is tanúskodik. *Minek utánna a mi kegyelmes Istenünk a VIRTUSSAL és PÉLDÁVAL ékeskedő Dicsőségesen uralkodó Római Császárunk, és a mi Magyar Hazánkknak Jó Királyának a Felséges Austriai Házból született Felséges Második Józsefnek szívéet arra hajtotta, hogy ez előtt mintegy LV. ötvenöt esztendőekkel félben szakadott Közönséges Isteni tiszteletünknek szabados közönséges helyen való gyakorlását MDCCLXXXVI-dik esztendőnek Januárius hónapjának Harmincegyedik napján megengedte : j tehát a keresztelest is elkezdjük, melynek megmutatására! szerzettük ezen Jegyzőkönyvet Protocollomot, melyben felírjuk, mikor született a gyermek, mikor kereszteltetett meg, kicsoda az édes atya, anya, kicsoda a kereszt-anya és anya, és kicsoda nevet adtunk neki a keresztelest alkalmatosságával. Ezzel marad Mohiban, 1786. die 1-a Mart. kegyes olvasónak minden jókat kívánó szegény szolgálói Lukács János e Ref. Szt Ekklezsiának méltatlan lelki tanítója m. k. Meleg Mákos István Helység bírása, Miháka Ferenc és Czúdor Ferenc mind ketten esküdtek. Ismét a Szt Ekklezsiában Presbyterek, u. m. Czúdor Péter, örg. Antal György, örg. Bokros János, Hajpál István, Mákos András, Gál János Oskola Rektor Szűcs György.*⁹

⁷ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 134–135. p.

⁸ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 142. p.

⁹ Molnár Sámuel: A mohi ref. egyház története. In. Protestáns egyházi és iskolai lapok. 1877. 20. évf., 2. sz. 55. p.

Az 1774-es összeírás szerint Mohi Földes ura az helyységnek méltóságos herczeg Eszterházy Miklós. Az exercitium elvétetett az oratóriummal edjütt 1733, Kazy László, akkori vice ispány és zálogos ur, Vass Sándor által. Kik előtt midőn a Felséges Királyra appellált, protestált volna az adózó jobbágy Mokos István, Császár Gergely és Mokos János keményen megkötöztetvén, meg verették és a kiss tapolcsányi tömlöczben leg nagyobb munka idején sok ideig sanyargattak; azután e két utolsóbbakat a verebélyi tömlöczben azon szorgos munka idején éjjel nappal hanyatfekve békoban kínozták. Instáltak sokszor mind eddig gyászos orczával maradván. Helvetica confession való vagyón numero 510, pápista numero 34, Lutheránus numero 10. Járnak isteni tiszteletre Varsány névű helyben, Hont vármegyében két mér földre, az árvi zek miatt gyakran alkalmatlan utakon, melly jövet s menet 4- téssen. Az elvétetett oratóriumnak dereka még fenn áll, de a tornya s födele a' sok és kemény szelek miatt minapában eldőlt. Csiffári plébánus, Zureg Antal sokszor már végképpen elpusztítani kívánta; s fáit elhordatni akarta. Mivel végben nem vihette, azt cselekedte gonoszságával, hogy 12 forintokat kellett fizetnünk nemes vármegyére oratóriumunk fájának váltságáért, mely eránt quietántziánk vagyón vármegye tisztyétől, itt subnectalva párja. Másodszor. Ugyan azon plébánus Győrödi serfőzőnek oratóriumunk fáját 20 forintokon eladta, de mi el hordani nem engedtük. Ha az irgalmas Isten könyörülne rajtunk, és a' felsőbb felségeknek szíveket, lelkeket hozzánk az en- gedelemre hajtana, volna elegendő tehetségünk, mind az templomnak éppítésére, s nünd a tanítónak tisztességes eltartására. Vagyón notáriussok, de gyermekeket a csiffári plébánus és vármegye nem enged tanittani néki. Keresztel, esküttet, temet közöttök a csiffári plébánus, 105 vészén keresztelőért Rhenensem florenum 1, denarios 20. Temetésért akár nagy, akár kitsiny, Rhenenses florenum 1, denarios 50. Esküttetésért anüt akar, azt vészén. Meg esett már az is, hogy Czudor Péter névűtül, a ki hirdetés eránt való levélért vett ötödfél forintot Aradi névű plébánus; az also váradi plébánus¹⁰⁶ is ugyan ötödfél forintot vett az esküttetésért, és tett Rhenenses florenos 9. Quantumot fizetnek Rhenenses florenos 865, krajcárokat 11. Domesticat Rhenenses florenos 288, krajcárokat 23.¹⁰

¹⁰ Hudi József (szerk.): Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 5. Pápa, 2002. 117–118. p. Szentkuty Kis Károly: Töredék adatok a barsi református esperesség múltjából. In. Protestáns egyházi és iskolai lapok. 1890. 33. évf., 50. sz. 1706. p.

A gyülekezet a Türelmi Rendelet kiadása után, 1784-ben anyagyházközséggé szerveződött. Ezzel egyetemben Sárospatakról hívták meg Lukács János lelkésznek. Lukács, csupán két év múlva foglalta el állását, mert a peregrinációs útjai során bejárta a nevezetesebb nyugati teológiákat.¹¹ 1786-ban a gyülekezet olyannyira megerősödött, hogy a templom, a lelkészlak és az iskola építésébe is belefogtak. Az ezt követő újabb építkezéskor az 1786-ban épült parókia helyett 1836-ban egy újat építettek, majd 1839-ben a templom tetejét újjazsindelyezték. 1841-ben egyik régebbi, 1720-ban készült harangja helyett nagyobbbat öntettek a szintén régi kisebb harang mellé. 1870-ben egy úrasztalát készíttettek Dunaalmáson vörös márványból, amelybe körbe aranyozott betűkkel *A mohi-i ref. egyház híveinek ajándéka*¹² feliratot véstettek. Két év elteltével sikerült templomot építenie a gyülekezetnek. Az egykori templom állapota olyannyira leromlott, hogy a gyülekezet 1872-ben a régi helyen egy új templom építettek. Mielőtt hozzá kezdtek volna az építéshez, elhatározták, hogy minden egyháztag az adójához mérten, háromszoros összeget fizette be az egyház pénztárába, melyből 4586 forint folyt be. Ugyan ezen a gyűlésben a lelkész, a tanító és az egyháztagek aláírásával ellátott okmány szerint elhatározták az is, hogy a templom építéséhez szükséges anyagok elhordására mindenkit köteleznek. *Ha pedig valaki megfellejtkezne, vagy makacsságból a kellő időben kötelességét nem teljesíti, vagy a ráesendő sorban azon napon ki nem áll: felhatalmaztatik az előljáróság, hogy helyette, akár szekeres, akár gyalog napszámos legyen, az ő költségére mást állítson, ki is tartozik a napszám árát kifizetni azonnal ; ha pedig valaki a legjobb szándék mellett sem teheti kötelességét: tartozik bejelenteni az előljáróknak hogy mi okon maradt el meghatároztatok az is, hogy. a szekeres és gyalog napszámok pontosan jegyeztessenek, s a napszámosságok 24 órával elébb rendeltessenek meg.* A templomépítés 1872. február elején, a régi templom elbontásával indult és az új templom ugyanezen év október végéig elkészült és 1872. október 31-én szentelték fel, amely alkalommal Nagy János es-

¹¹ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 317. p.

¹² DREL. 1941-es templom összeírás, barsi ref. egyházmegye, Mohi.

peres, nagysallói lelkész mondott beszédet, Varannay Lajos újbarsi lelkész keresztelt, úrvacsorát pedig Molnár Sámuel vámosladányi lelkész osztott.¹³ 1877-ben a lelkész és a tanító javadalmazása a következő volt. Lelkésze: *Pénz 80 frt. Búza 30 szapu. Árpa 15 szapu. Zab 15 szapu. Bor 10 akó. Kukorica 3 szapu. Széna 2 szekér. Szalma 2 szekér. Fa 8 öl. Apróság (faggyú, hús stb.) Szőlő 1 darab (?) Szántó föld 8 hold.*

*Pénzértékben 710 frt. Tanító fizetése: Pénz 20 frt. Búza 14. szapu. Árpa 6 szapu. Zab 6 szapu. Bor 3 akó. Széna 2 szekér. Szalma 2 szekér. Fa 5 öl. Apróság (faggyú, hús stb.) Szántó föld 3 hold. Tandíj: 100 ft. Pénzértékben 315 ft.*¹⁴ 1876-ban 744 fő volt a gyülekezet lélekszáma.

Az egyházközségben újabb renoválásra 1910-ben 1927-ben került sor, utóbb teljes külső és belső renoválást végeztek.¹⁵ A toronyban két harang lakott. A nagyobbik harangot 1725-ben, a kisebbik harangot 1808-ban öntették.¹⁶ A következő felirat volt rajta: *A mohi-i reformata ecclesia építette Isten dicsőségére 1808.* A másik harangot 1921-ben öntették ezzel a felirattal: *A mohi-i ref. egyház hivei adakozásból Isten dicsőségére 1921.*¹⁷

*A mai időkben szabad téren áll a templom, a torony a hajó elé épített. Bejárata félköríves kereteit, felette körablak, majd vízszintes párkány fölött félköríves, kereteit ablaknyílások. Lezáró párkányában toronyórahely és fogazás. A sisak kettős törésű hagymakupola, tetején gomb és csillag. A hajó sarkán talapzaton félgömb. A hajó oldalát félköríves ablakok törik át, vége egyenes záródású, szögletesen kereteit ajtóval, fölötté nagy körablak. Falán a mészkő lekopott, újonnan fedve vörös cseréppel. Az atomerőmű miatt kitelepített falu temploma.*¹⁸

¹³ Molnár Sámuel: A mohi ref. egyház története. In: Protestáns egyházi és iskolai lapok. 1877. 20. évf., 2. sz. 55–57. p.

¹⁴ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 319. p.

¹⁵ Boldizsár György levele Balogh Elemérnek. DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 13. doboz.

¹⁶ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 317. p.

¹⁷ DREL. 1941-es templom összeírás, barsi ref. egyházmegye, Mohi.

¹⁸ Balla Terézia [et al.]: Magyar Református Egyház Javainak Tára. A magyar református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga. XXVIII. Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Barsi Egyházmegye II. Debrecen, 2015. 31. o.

A két világháború között Boldizsár György volt Mohi református lelkésze, akinek évekig nem sikerült elintézni a csehszlovák állampolgárságot¹⁹, holott újból és újból, mindig az újabb és újabb kiegészítésekkel rendszeresen felterjesztette a teljhatalmú minisztériumba. Az első kérvényt még 1921 decemberében nyújtotta be. Ezt elutasítottak a belügyminisztérium 1924. január 3-án kelt 84.900-24. sz. határozatával. 1925. szeptember elején Kállay és Malypetr miniszterek a következőket válaszolta azon interpellációra, amelyet Szentiványi József Boldizsár György nevében, a Konvent felkérésre még 1924 júliusában nyújtott be. „Mert az állampolgárság megadásához az adott esetben elég ok nem volt.”²⁰ Ezek után 1926. február 25-én újabb kérvényt nyújtott be, és amelyre végül pozitív választ 1928. szeptember 13-án kapott, így ezzel lezárult a hét évig tartó állampolgársági ügye.²¹ Mohi ebben a két évtizedben igyekezett visszaszerezni az a jogát, hogy segédlelkésként tarthasson. Ezt a jogát, vagyis a szisztematizált káplántartói jogot még 1910-ben nyerte el és 1919 márciusáig élhetett is ezzel a jogával. Többszöri sikertelen felterjesztés után végül az utolsó kísérletre 1934-ben került sor, mikor újra kérvény nyújtottak a be teljhatalmú minisztériumba, amelyet újfent elutasítottak, ám ennek ellenére 1935. április 30-án Sörös Béla, Csomár Géza III. éves teológust Mohiba exmittálta.²² Noha szolgálni szolgálhatott, de kongrua nélküli lelkésznek számított.

A második világháborút követő kitelepítések során felére csökkent a gyülekezet lélekszáma. Sándor Károly, aki a Mohi gyülekezet történetéről készített egy rövidebb összefoglalót azt írja, hogy meglepődve tapasztalta, hogy a községi krónikában a következők voltak írva: „Soós Endre református lelkész rábeszélésére és unszolására 33 család önként jelentkezett magyarországi áttelepülésre, habar Mohi

¹⁹ A lelkészek állampolgárságáról bővebben: Somogyi Alfréd: A (cseh)szlovák állampolgársághatása a felvidéki magyarreformátuslelkészek szabadszolgálatvégzésére a két világháború közötti időszakban. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho. Univerzita J. Selyeho, Komárno, 2014. 71–78. p.

²⁰ DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 14. doboz.

²¹ DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 15. doboz.

²² DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 36. doboz.

*község akkor, mint a verebélyi járás része nem volt a kitelepítésre kiszemelve.*²³ Mivel a krónikát később kezdték írni, és a kor igényeinek megfelelő szövegezéssel, valószínűleg így próbálták megkerülni a kitelepítés kényes történetét. Hiszen azt mégsem írhatták, hogy az egyik szocialista állam a saját polgárait erőszakkal egy másik, baráti szocialista országba telepítette. Voltak olyanok, akik át is települtek Pusztavámra és Bakonysárkányba, mégpedig 1948 szeptemberében. Az ő helyükre Kiskálnáról érkeztek valóban önkéntes családok, akik idővel meghonosodtak. Sándor Károly 1972-ben írt először Mohiról a Garamvölgye c. járási újságban. Részletesen beszámolt arról, hogy milyen felújítások, építkezések zajlanak és milyenek vannak tervbe véve. Ekkor még nem tudta, hogy következő évben 1973-ban a pozsonyi Kerületi Nemzeti Bizottság, építkezési tilalmat fog elrendelni, mert Mohiban az atomerőmű építését tervezték, amelyet 1978-ban a 221/78-as kormányrendelet szentesített.

Sándor Károly és a községi krónika záró része így emlékezik meg az utolsó napokról. *Szomorúan jár mindenki a faluban, pláne az idősebbek. Nagyon szomorú az elválás. Elválás a szülőfalutól, a szülőföldtől, a szülőháztól, szomszédoktól, ismerősöktől. De a legszomorúbb az elválás a kedves halottaktól, a temetőtől. Sokan félnek a jövőtől. A Meszes-hegy oldalán irtják az erdőt, vágják ki a fákat. Megjelennek a hatalmas markológépek és a nagy teljesítményű, nehéz teherautók, amelyek hordják a földet, a követ. Naponta hatalmas robbanások zavarják a községben még maradt lakosságot. Több család 1980-ban már elköltözött a faluból. A robbanások olyan erősek, hogy kitörnek az ablaküvegek, megrepednek a házak falai. Folyik a költözködés, főleg Lévára, a hétemeletes házakba. De többen még várnak, mert a házak, kertek felbecslését megfellebbezték, és addig nem hajlandók költözni, míg az értéket pénzben meg nem kapják. De vannak olyan családok is, ahol a fiatalok már elköltöztek Lévára, az öregek még Mohiban laknak és gondozzák a még megmaradt állatokat. A fiatalok azonban kijárnak Mohiba. Nehéz lesz majd akkor, amikor az öregeknek is menni kell. Az idősebb emberek bizalmatlanok. Beilleszkedni az új környe-*

²³ Sándor Károly: Mohi község történetéből. 2019. 18. p.

zetbe már nehezebben megy. Kevesen mennek el véglegesen. A legtöbb még visszajárna hétvégeken a szőlőbe, a pincébe. A végleges kitelepítésre és a falu lerombolására 1982-ben került sor. Megmaradt elárvultan az erőmű belterületen emlékként, mementóként ott áll a templom és a temető. A régi mohiak az ország huszonhat helyére szóródtak szét, több mint százhatan Lévára, kilencen Győrödbe, hatan Kálnára, hárman–hárman Kiskoszmályra és Újbarsra, és még más falvakba és városokba.²⁴ A lelkipásztorok közül Csík Péter, Szobonya Endre, Nagy Sándor és Boldizsár György hosszú szolgálatuk után a helyi temetőben nyugszanak.²⁵

Az itt szolgáló lelkészek közül csupán három és egy lelkészözvegy életrajzát sikerült összeállítani. Az életrajzok végén pedig a mohi gyülekezetben szolgált lelkészek névsora zárja a tanulmányt.

Kissallai János

Mint mohi lelkész megidézett 1674. március 5-re Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol azonban nem jelent meg, sőt a delegatum iudicium jegyzőkönyvében sem fordul elő a neve, csupán az egyházé, mivel a gyülekezet tagjai az ő nevet a törvényszék előtt eltitkolták.²⁶

Csík Péter

Pázmádon 1800-ban született földműves szülőktől. Tanulmányait Pozsonyban kezdte és Pápán fejezte be, ahol egy évig „logicusok praceptor” is volt. Innen Bécsbe ment, Szűcs ágens házához nevelőnek. Mikor 1829-ben visszatért Bécsből, helyettes lelkész lett Diósjenőn, majd a rákövetkező évben Mohiban. Itt ugyanebben az évben rendes lelkésszé választották meg. A barsi egyházemgye tanácsbírójává, pénztárnokává választották. 1861-ben hunyt el. Írásai jelentek meg Bajza Társalkodójába, a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban. A Vasárnapi Újságban jelentek meg bölcsészeti, társadalmi, neveléstani s egyházi tárgyú cikkei. A harmincas években az egyházmegye megbízásából egy javaslatot készített a népiskolai szervezet tárgyában,

²⁴ Sándor Károly: Mohi község történetéből. 2019. 20–22. p.

²⁵ Kálvinista Szemle. 1968. XXXIX. Évf. 12. sz. 1-2. p.

²⁶ Rácz Károly: A pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben 2. Lugos, 1899. 86. p.

melyben sürgette többek közt a beszéd és értelemgyakorlatok tanítását, tanítóképezde felállítását, jó kézikönyvek írását. 1. Mindenek előtt szükségesek volnának a jó könyvek p. o. egy rövid gyermeki elméhez alkalmazott logika, (itt a beszéd- és értelemgyakorlatokra gondolhatott) természet- és jogtudomány (valószínűleg a korabeli egészség- és alkotmánytan), természet-, szám- és gazdaságtan.

2. Szükséges, hogy főiskoláinkban mások is ugyan, de különösen azok, kik falusi tanítók akarnak lenni, legnagyobb szorgalommal s különös tanító által taníttassanak a tanítás mesterségére, és abban gyakorolhassanak, és senki tanítói hivatalra ne bocsáttassék, aki a pedagógikából eminens calculussal nem leszen megjegyezve. (A tanítóképző.)

3. Szükséges, hogy az ily tanítók a nép előtt nagyobb tekintetben tartassanak, s jobban fizettessenek, hogy ne kelljen fejüket azon törni mit egyenek? mit igyanak? mivel ruházkodjanak, mind maguk, mind házuk népe?

Az előadott cél elérésére tehát pénz capitalis, fundatio szükséges; mert sem könyveket készíteni s megszerezni, sem néptanítókat formálni, s azoknak professort tartani nem lehet.²⁷ Az egyházkerületi küldöttség tudomásul vette és támogatta Csík tervezetét, de a tanítóképzőt nem tudta felállítani. Kéziratban: név, oktatástani dolgozatok és mintegy 400 prédikáció.²⁸

Nagy Sándorné lelkészözvegy

Özvegy Nagy Sándorné, született Kis Emília református lelkészi özvegy, született Garamvezekény községben 1871. évi október 24-én. Szülei voltak: Kis Károly garamvezekényi lelkész és Keller Krisztina. Házasságkötésének ideje Nagy Sándor mohi lelkésszel, aki másodszor nősült: 1906. évi augusztus 15-én. Ebből a házasságból született gyermekeik: Nagy Lenke, született 1907. június 24-én. Meghalt 1909. május 13-án. Nagy Margit Julianna, született 1909. április 3-án. Nagy Jenő Károly, született 1914. április 6. Nagy Jenő gimnáziumi tanul-

²⁷ Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok... i.m. 168. p.

²⁸ Szentkúty Károly: Régiségek. In.: Dunántúli Protestáns Lap. 1880. 23. évf. 8. sz. 240. p.

mányait Mezőtúron és Pápán, a theológiai tanulmányait Losoncon és Pápán végezte. a theológia elvégzése után nem helyezkedhetett el mint segédlelkész, mivel elmebajt kapván, állandóan gyógykezelés alatt áll. Özvegy Nagy Sándorné férje 1917. március 15-én halt meg, azóta neje özvegységben és jelenleg Nagykálna községben lakik. Megjegyzés: Az özvegy nem bír írni, így a helyi lelkész írta le a fenti-eket.²⁹

Soós Géza Endre

Született Barsbaracskán 1906. november 16-án. Apja, Soós Géza ugyanott preoráns tanító, anyja Szabó Eszter, mindketten földműves családból származtak. Nevezett lelkészen kívül több gyermekük nem volt. Az elemi iskolák elvégzése után, 1917-ben a lévai piarista gimnázium tanulója. Második évben jön a cseh megszállás, mikor is az évet csak külön vizsga letétele után végezheti be, mert a piaristáknak távozni kellett. A harmadik év már a csehek alatt kezdődik, s a régi klasszikus gimnázium átalakul reálgimnáziummá. A magyar diákok viszontagsága után ebben az intézetben tesz érettségit jó (2) eredménnyel 1925. június 17-én. Ugyanez év őszén kezdi meg működését a losonci teológia, melynek tanulója lesz. Négy éven keresztül készül itt a hiányos felszerelésű, de annál serényebb munkára serkentő intézetben a lelkészi pályára, s 1929. május 29-én jeles (1) osztályzattal teszi le az első lelkészképesítő vizsgát, s exmittáltatik ugyanitt. Utána hivatalosan garamlöki segédlelkész 1929. június 1-1931. június 15-ig. Valóságban azonban 1929. június 1-1930. június 1-ig Pozbán segédlelkész. Ugyanis a csehszlovák állam csak annak a segédlelkésznek utalt ki államsegélyt, aki elfogadott káplántartó helyen szolgál, mivel pedig Pózba nem volt ilyen, így hivatalosan garamlöki segédlelkész-ként kezeltetett. Ez idő alatt teljesítette katonai szolgálatát is 1929. október 1-1929. december 21-ig a jozefstadti divíziókorházban mint közember, ahol kettőt róttak fel főként hibájául: először, hogy ma-

²⁹ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 105–106. p.

gyar, másodszor, hogy lelkész, s ennek megfelelőleg is bántak a karpaszomány nélküli közemberrel. Pozbai segédlelkészkedése alatt sok harcot kellett vívnia az ott eléggé elterjedt szektáskodókkal. 1931. VI. 15-től IX. 1-ig nagysallói segédlelkész. Közben megválasztják Nagyodra lelkésznek, s 1931. IX. 1-től - özvegy Bajkay Zsigmondné kegyeleti éve alatt - 1933. III. 12-ig helyettes lelkész ugyanott, majd rendes lelkész 1936. IX. 30-ig. Nagyodon házasodik 1931. december 12-én, feleségül veszi Pekarik Vilmos lévai igazgató tanító és neje, Galambos Rózsa 1910. szeptember 16-án született leányát, Rózsát. 1933. május 27-én születik gyermeke: Éva. A szülés után nemsokára felesége tbc-ben megbetegszik, ki is azóta is hol javulóban, hol visszaesésekkel mindmáig szanatóriumi és kórházi kezelésekkal állandó orvosi felügyelet alatt betegeskedik mindmáig. Nagyodi lelkészkedése alatt új iskola és tanítói lak épül, s kerül renoválás alá a lelkészlak. Hívei megértők, de sok harca van az itt is erősen munkálkodó szektával, Nagyod lévén a környékbeli falvak szektaközpontja. Ifjúsági munka, Bibliakörök, házi istentiszteletek tartásával sikerült a továbbterjedést meggátolni, de e téren bizony kemény küzdelmek árán. Közben 1931-ben az első katonai gyakorlaton vesz részt, majd 1932-ben a másodikon, mikor is végre a prágai protestáns tábori lelkészségre kap beosztást. Itt leteszi jeles eredménnyel a tábori lelkészi tiszti vizsgát, de ennek dacára sem részesül sem előrelépésben, sem karpaszományban, dacára a fennálló rendelkezéseknek. Majd mohi lelkésszé választatik, s e minőségében szolgál 1936. IX. 30-tól mindmáig. Itt szintén építkezni kényszerül. 1937-ben új, modern tanítói lakás, 1939-ben pedig lelkészlak épül működése alatt. Hívei kérésére a helyi szövetkezet elnökségét vállalja, hol ismét építeni kell. 1938-ban új szövetkezeti épület emeltetik, tágas, a gyülekezeti munkára is alkalmas s felhasznált kultúrházzal. Gyülekezetével sikerült mindmáig megtartani a legjobb viszonyt, dacára annak, hogy a sok építkezés az egyháztagoktól igen tekintélyes áldozatokat követelt. 1938. szeptember 25-én jön a cseh mozgósítás, amikor is új katonai szolgálatra kell bevonulnia, hol tábori lelkészi képesítésével nem törődve, ismét közlegényként osztják be. Onnan a felszabadulás előtt érkezik haza. 1938. november 11-én megérkeznek a felszabadító magyar csa-

patok, s ezzel községünk a magyarszlovák határ közvetlen szomszédságába kerül. 1940. május 1-től a Kormányzó úr tartalékos tábori lelkésszé nevezi ki. Katonai szolgálatot azonban e minőségében eleddig nem teljesített. A második lelkészképesítő vizsgát Losoncon teszi le 1931. június 17-én jeles eredménnyel. Felszenteltetik Pápán 1941. november 12-én.³⁰

Kissallai János 1650 – 1655

Szolgálati helyek: 1650–1655 Mohi.³¹

Sallai Benedek 1688 – 1690

Szolgálati helyek: 1688–1690 Mohi. 1701 Nived.³²

Mocsai T. János (levita, majd lelkész) 1701

Született 1676-ban

Tanulmányok: 1695 Sárospatak (Joh. T. Mocsai)

Szolgálati helyek: 1701 Mohi, levita. 1701 Mohi. 1702–1712 Léva, elűzik. 1712–1713 Varsány. 1713–1722 Léva. 1713 felszenteltetett. 1712–? egyházmegyei jegyző. Elhunyt 1722-ben 46 évesen.³³

Erdődi Mihály 1704

Szolgálati helyek: 1688 Nagyod, rektor. 1688 felszenteltetett. 1689–1698 Nagyod. 1698–1704 Szódó. 1704 Mohi.³⁴

³⁰ Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 134–135. p.

³¹ Köblös József–Kránitz Zsolt: Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526-1760. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 10. Pápa, 2009. 453. p.

³² Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 572. p.

³³ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 512. p.

³⁴ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 389. p.

Gyarmati Perpeta / Angyal János 1707 – 1714

Tanulmányok: 1654 Kapos, vagy 1668 Hejce, vagy 1670 rimaszombati rektor. Sárospatak, vagy 1650, vagy 1657, vagy 1660 Debrecen.

Szolgálati helyek: 1690 Varsány. 1698 Peszek. 1707–1714 Mohi. 1714 felszenteltetett. 1714–1718 Varsány. 1718–1726 Nagyod. 1726–1732 Szokolya.³⁵

Érsekújvári Mihály 1714 – 1720

Szolgálati helyek: 1712 Endréd, levita, lelkész. 1713–1714 Ágó. 1714 felszenteltetett. 1714–1720 Mohi. 1721–1722 Málos. 1722–1725 Kisölvéd. 1725–1730 Ágó.³⁶

Újvári P. Mihály 1720 – 1728

Tanulmányok: 1692 Debrecen (Mich. P. Újvári, ceglédi rektor), vagy 1698 Debrecen (Mich. Újvári)

Szolgálati helyek: 1711–1714 Baracska. 1714 felszenteltetett. 1714–1719 Ágó. 1719–1720 Málos. 1720–1728 Mohi. 1728–1733 Lök. 1733-ban elűzték.³⁷

Csatári Bende István 1728 – 1733

Született: 1693/1692-ben

Tanulmányok: 1712 Sárospatak (Steph. Tsatári), vagy 1712/1715 Debrecen (Steph. Tsatári/Csatári)

Szolgálati helyek: 1719 Léva, rektor. 1719-1725 Ágó. 1725-1728 Lök (Garamlök). 1728-1733 Mohi, elűzik. 1742-1745? Bori. 1748-1756 Kiskér. 1756-1769 Fegyvernek. 1763-1769 barsi esperes. Elhunyt 1769-ban 76 éves korában.³⁸

³⁵ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 406. p.

³⁶ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 391. p.

³⁷ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 655. p.

³⁸ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 360. p.

Lukács János 1784 – 1792

Tanulmányok: 1767 Sárospatak rektor ? 1784-ben Mohira hívták. Külföld (2 év) hazatér, elfoglalja a helyét.

Szolgálati helyek: ? Tokaj, rektor ? 1789 felszenteltetett. 1784–1792 Mohi.

Elhunyt 1793. január 13-án.

Felesége Csorba Terézia.³⁹

Gyermekei:

Lídia. 1788. augusztus 9.

Sára. 1791. április 17.⁴⁰

Pap János 1792 –1797

Tanulmányok: 1763 Sárospatak (Joh. V. Pap).

Szolgálati helyek: 1771–1773 Szokolya, rektor. 1776 felszenteltetett. 1772–1782 Nemesoroszi. 1780 Aranyosmarótra hurcolták, hivatalából felfüggesztették. 1782–1784 Bajka. 1784–1791 Pozba. 1791–1792 Garamszentgyörgy. 1792–1797 Mohi. Elhunyt 1797-ben Mohin.

Felesége Gál Zsuzsanna.⁴¹

Gyermekei:

András. 1786. április 16.

István. 1788. október 30. – 1789. augusztus 30.⁴²

Jenei György 1797 – 1830

1751-ben Jénén született.

Tanulmányok: Rimaszombat. 1761 Debrecen. 1771 Debrecen. 1772 Debrecen. 1775 Debrecen, senior. 1776 Marburg. 1777–1779 Bern.

³⁹ Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1. 1761–1849. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 15–16. Pápa, 2018. 744. p.

⁴⁰ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 9d. Mohi.

⁴¹ Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1... i.m. 830. p.

⁴² TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 10d. Pozba. 5. p.

Szolgálati helyek: 1775–1776 Révkomárom, praeceptor. 1776–1779 Apácaszakállas, rektor.

1781–1784 Fegyvernek, rektor. 1784 Bori, lelkész. 1785 felszenteltetett. 1784–1789 Szódó. 1789–1797 Kissáró. 1797–1830 Mohi. 1828 megélemedett lelkész. Elhunyt 1830. március 23-án.

Felesége Szobonya Erzsébet.⁴³ Elhunyt 1822. május 31-én.

Gyermekei:

János. 1785. január 31.

Judit. 1785? – 1787. március 24.

Erzsébet. 1787. január 18.

Gáspár. 1788. augusztus 7.⁴⁴

András. 1790. november 16. – 1791. március 12.

András. 1793. február 8. – 1794. március 13.

Gedeon. 1795. október 9.⁴⁵

János. 1798. április 28.

Erzsébet. 1806. december 10-én házasságot kötött Pólya Dávid hontvársányi lelkésszel.⁴⁶

Csík Péter 1830 – 1861

1800-ban Pázmádon született. Apja Csík János gazda.

Tanulmányok: Pozsony. 1812 Pápa, grammatisa. 1818 Pápa, 1824-ig. 1824–1825 Pápa, orátorok és logicusok praeceptora. ? Pápa, contrascriba. Bécs.

Szolgálati helyek: 1824–1825 Pápa, rhetorok és logicusok praeceptora. ? Bécs, Bánát nevelő 1828 candidáltatott. 1828–1830 Diósjenő, káplán. 1830 Mohi, káplán Jenei György mellett (6 nap, Jenei haláláig). 1831 felszenteltetett mohi lelkésznek. 1830–1861 Mohi. 1836–1850 egyházkerületi tanácsbíró. 1837–1844 egyházmegyei pénztáros. Elhunyt 1861. április 20-án.

⁴³ Köblös József–Kránitz Zsolt: A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I... i.m. 643. p.

⁴⁴ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 11d. Szódó.

⁴⁵ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 10d. Sáró. 29. p.

⁴⁶ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 9d. Mohi.

Felesége Olajos Terézia.⁴⁷ Házasságot kötöttek 1831. november 24-én.⁴⁸

Szobonya Endre /Szobonya András/ 1861 – 1882

1823. november 30-án született Mohin. Apja Szobonya András rektor, anyja Csatári Sára.

Tanulmányok: apja tanítja. 1835 Pápa (syntaxista novitiusnak). 1841 Pápa. 1847 hatodévesként kimegy tanítónak.

Szolgálati helyek: 1847–1850 Ete, rektor. 1852 felszenteltetett. 1852–1854 Kéty, segédlelkész. 1856–1861 Nagysalló, segédlelkész és tanító (nagyobb iskoláé). 1861–1882 Mohi.

Elhunyt 1882. május 26-án.⁴⁹

Felesége Kulifai Lujza.

Gyermekei:

Etel. 1865. február 19. – 1869. június 19.

Lajos. 1866. május 16. – 1867. március 26

Lajos. 1868. április 17.

Béla. 1870. március 14.

Vilma. 1872. március 22.

Etel. 1874. március 22.

Gusztáv. 1879. május 31. – 1897. március 19.⁵⁰

Csóka Pál (h. lelkész) 1882 – 1884

Bihary Kálmán (h. lelkész) 1884

Kovács Sebestyén Kálmán 1884–1885

Nagy Sándor 1885 – 1917

Vámosladányban született.

Elhunyt. 1917. március 15.

1. felesége Varga Ilona. 2. felesége Kis Emília.

⁴⁷ Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1... i.m. 537. p.

⁴⁸ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 6d. Alsóvárad.

⁴⁹ Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1... i.m. 966. p.

⁵⁰ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 9d. Mohi.

Gyermekei:

Sándor. 1888. november 12.

Miklós. 1890. szeptember 26.

Ilona. 1892. július 12.

Etelka. 1894. augusztus 14.

Ida Klára. 1896. augusztus 23.

Imre. 1899. április 6.

Lenke Krisztina. 1907. június 24.

Margit, Julianna. 1909. április 3.⁵¹

Gutrai Mátyás (s. lelkész) 1910. július 1. – 1911. január 31.

Martsa Sándor (s. lelkész) 1911. március 19. – 1911. október 31.

Pető Sándor (s. lelkész) 1911. december 15. – 1912. május 19.

Keserű Géza (s. lelkész) 1912. május 19. – 1912. december 31.

Vargha Géza (s. lelkész) 1912. december 30. – 1913. szeptember 5.

Cseresnyés János (s. lelkész) 1913. szeptember 5. – 1914. március 12.⁵²

Boldizsár György (s. lelkész) 1914. március 12. – 1915. augusztus 22.

(megválasztott lelkész) 1919. március 23. – 1936. március 5.

Zágonban született 1890. február 15-én.⁵³

Elhunyt 1936. március 5-én.

Felesége Cseke Aranka, Csekey Dávid alsóváradi lelkész.

Gyermekei:

László. 1920. június 25

Ildikó. 1922. szeptember 12.⁵⁴

Magyaródi Dénes (s. lelkész) 1917. március 20. – 1918. június 15.

Dukony Béla (s. lelkész) 1918. június 25. – 1918. július 19.

Puskás István (s. lelkész) 1918. július 19. – 1919. március 12.⁵⁵

Csomár Géza (s. lelkész) 1935.

Soós Géza Endre (s. lelkész) 1936-

⁵¹ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 9d. Mohi.

⁵² DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 32. doboz.

⁵³ DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 14. doboz.

⁵⁴ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 9d. Mohi.

⁵⁵ DREL. Felvidéki Református Egyház iratai. 32. doboz.

Felhasznált irodalom

DREL. 1941-es templom összeírás.

DREL. Felvidéki Református Egyház iratai.

TtREL. I. 8. d) Személyi adattár.

Balla Terézia [et al.]: Magyar Református Egyház Javainak Tára. A magyar református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga. XXVIII. Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Barsi Egyházmegye II. Debrecen, 2015.

Friedrich Adolph Lampe, Ember Pál: Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania. Utrecht 1728.

Hudi József (szerk.): Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 5. Pápa, 2002. ISBN 963 206 741 X

Köblös József–Kránitz Zsolt: Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 10. Pápa, 2009. ISBN 978-963-86550-6-6 (1. kötet)

Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai II/1. 1761–1849. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 15–16. Pápa, 2018. ISBN 978-615-5486-13-5.

Kránitz Zsolt (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. ISBN 978-963-89597-4-4

Ráczy Károly: A pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben 2. Lugos, 1899.

Sándor Károly: Mohi község történetéből. 2019.

Somogyi Alfréd: A (cseh)szlovák állampolgárság hatása a felvidéki magyar református lelkészek szabad szolgálatvégzésére a két világháború közötti időszakban. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho. Univerzita J. Selyeho, Komárno, 2014. ISBN 978-80-8122-104-0

Sz. Kiss Károly: Monografiai vázlatok a barsi ref. esperesség multja s jelenéből. Pápa, 1879.

Kálvinista Szemle. 1968. XXXIX. Évf. 12. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lapok. 1877. 20. évf., 2. sz.

Protestáns egyházi és iskolai lapok. 1890. 33. évf., 50. sz.